

kn.remissvar@regeringskansliet.se
med kopia till
kn.e.remissvar@regeringskansliet.se

Remiss 2025-05-15 diarienummer KN2025/01039

Yttrande i ärende om Betänkande av Elmarknadsutredningen – Spänning i tillvaron - hur säkrar vi vår framtida elförsörjning

Om Ellevio

Med nära en miljon kunder är Ellevio ett av Sveriges största elnätsföretag. Tillsammans med våra kunder driver vi utvecklingen till ett fullt elektrifierat, hållbart samhälle. Våra elnät är ryggraden som kopplar ihop producenter och konsumenter av el, som möjliggör mer fossilfri elproduktion, elektrifiering av transporter och industri och som skapar förutsättningar för nya klimatsmarta tjänster för våra kunder.

Vi har cirka 800 anställda och sysselsätter totalt cirka 4 000 personer runt om i landet. Vi ägs av pensionsförvaltarna Tredje AP-fonden, Folksam, AMF och OMERS Infrastructure.

Ellevio tackar för möjligheten att komma med synpunkter på remissen Spänning i tillvaron – hur säkrar vi vår framtida elförsörjning Betänkande av Elmarknadsutredningen ("Utredningen").

Vi vill börja med att understryka att vi tycker att Utredningen har fångat många av de viktigaste frågorna för hur elsystemet behöver utvecklas framåt. Särskilt viktigt är att tydliggöra gränssnittet. Vi önskar inledningsvis framhålla att vi anser att Utredningen har fångat mycket väsentliga frågor för utvecklingen av elsystemet. I detta sammanhang vill vi särskilt lyfta förtydliganden av gränssnitt mellan TSO och DSO, eftersom det påverkar hur vi tillsammans kan bygga ett mer robust och effektivt elsystem. För Ellevio, som ansvarar för ungefär 20 procent av Sveriges elkunder, är detta en central fråga i vår roll för både elförsörjningen och klimatomställningen. Samtidigt vill vi också lyfta att riskdelning är en nyckelfråga för alla aktörer i energisystemet.

Inledning och utgångspunkt

I en tid då både elsystemets komplexitet och dess strategiska betydelse för samhället ökar, blir det avgörande att tydliggöra styrningen. Elektrifieringen är en kritisk del av svensk konkurrenskraft och klimatomställning. Det är också viktigt att beakta elektrifieringen i frågor som gäller totalförsvaret och samhällets beredskap. Detta ställer höga krav på systemansvar, riskdelning och långsiktiga planeringsprocesser.

Ellevio välkomnar Utredningens ambition att skapa ökad tydlighet, långsiktighet och leveranssäkerhet i det svenska elsystemet. Samtidigt konstaterar vi att flera av de viktigaste frågorna kring systemansvar, styrmodell och planering inte fullt ut besvaras. Risken är att Sverige agerar reaktivt på omvärldsförändringar, där problem hanteras i driftläget i stället för att förebyggas genom strukturerad planering och riskanalys vilket enligt Ellevio präglade senaste femton årens utveckling av elsystemet.

Vår utgångspunkt för vårt remissvar är bland annat att visa att det finns en etablerad proaktiv modell – *Nordic Grid Code (2007)* och artikel 75 i System Operation Guideline ("SO GL") – som ger en struktur för att identifiera risker och behov i förväg. Genom att utforska denna modell och sätta den i relation till den nya instruktionen till Svenska kraftnät ("Svk") kan vi komplettera och delvis påvisa andra slutsatser än Utredningen.

Ellevio har med tanke på den nyligen beslutade nya instruktionen för Svk valt att anpassa vårt remissvar med tanke på instruktionens förtydliganden om mer fokus på nationell konkurrenskraft, vikten av energipolitiska målen som utgångspunkt och det kommande elförsörjningsrådet.

Vårt remissvar består av två delar: ett huvuddokument som sammanfattar såväl våra övergripande synpunkter och rekommendationer samt specifika kommentarer per kapitel i Utredningen. Andra delen är en bilaga som ger en mer djupgående analys av Ellevios syn på systemansvarets planerings- och analysramar. På så sätt vill vi bidra både med helikopterperspektiv och med konkret underlag för regeringens utveckling av elmarknaden.

För Ellevio är detta en viktig del av vår vision, att bidra till ett robust och kostnadseffektivt elsystem som möter kundernas behov, land annat genom att synliggöra att det redan finns lösningar på många av de problem och utmaningar som annars framstår som olösliga för elsystemet. Ett systemansvar bör utvecklas till att utgå från en ökad proaktivitet för att upprätthålla leveranssäkerheten, säkerställa svensk konkurrenskraft, och samtidigt skapa utrymme för innovation och långsiktigt robusta investeringar.

Systemansvar och styrmodell

Det finns redan etablerade ramverk för en proaktiv styrning – *Nordic Grid Code (2007)* och artikel 75 i *SO GL* – men de används inte konsekvent. När de inte tillämpas förlorar systemet sina grundläggande egenskaper av framförhållning, transparens och robusthet. Exempelvis, de öst–västliga energiflödena som blev akuta flaskhalsar runt 2020 hade kunnat identifieras och hanteras i tid med hjälp av dessa verktyg, men blev i stället ett drift-och samhällsproblem.

Sverige skiljer sig här tydligt från våra nordiska grannländer. En avgörande skillnad ligger i hur ansvaret hanteras: medan övriga nordiska TSO:er flyttar flaskhalsarna till landsgränserna för att synliggöra dem och hantera dem gemensamt, väljer Sverige att låta dem ligga kvar internt. Konsekvensen blir att svenska elkunder får bära en oproportionerligt stor del av kostnaderna för förändrade energiflöden – kostnader som ofta uppstår till följd av beslut och utveckling i andra länder.

Detta illustrerar varför prissignaler inte ensamma kan betraktas som korrekta eller tillräckliga styrmedel för kraftsystemets utveckling. En tydlig nationell styrmodell behövs, som ger Svks ansvar och mandat att skydda systemets funktionalitet och leveranssäkerhet – även mot negativa externa effekter. Det kräver också transparens i det nordiska samarbetet, där beslutsmandat och analyser måste vara öppna för fler än bara TSO:erna.

En elområdesöversyn som baseras på de öst–västliga flödena riskerar i detta perspektiv att förstärka orättvisorna, genom att ytterligare flytta kostnaderna längre från de problem och beslut som faktiskt har skapat dem.

DSO-rollen och proaktiv logik

För Ellevio är DSO-rollen och den resa vi befinner oss på redan utstakad i enlighet med den proaktiva modell som EU-rätten och *Nordic Grid Code* ser som självklar. Kärnan i ett fungerande systemansvar är att arbeta proaktivt – att basera beslut på nätmodeller och datadrivna analyser i planeringsfasen, innan driftskedet. Den logiken återkommer i arbetet med nätutvecklingsplaner, kapacitetskartor och andra framåtblickande verktyg.

För Ellevio och branschen handlar detta om att genom proaktivitet både kunna ansluta mer och snabbare, och samtidigt ge tydligare signaler om våra behov av nya lösningar för exempelvis spänningshållning och överlasthantering. På så sätt kan vi bidra till att stärka både leveranssäkerheten och förutsättningarna för elektrifieringen. Vi är ännu inte i mål – men vi arbetar redan i denna riktning på vår systemnivå, i linje med den europeiska standardens logik.

I vår roll som DSO är det också centralt att i förväg få information om förändringar som påverkar flöden på vår nivå – exempelvis nya HVDC-länkar, nedlagd eller ny kärnkraft samt konsekvenserna av flow-based-metodiken. Sådana förändringar

måste göras synliga genom den etablerade planerings- och analysramen, så att vi kan förbereda och anpassa våra system i tid.

Samma förhållningssätt måste gälla överföringssystemet. Om överföringssystemet och distributionssystemet styrs proaktivt, med beslut grundade i framåtblickande analyser snarare än reaktiv hantering i driften, kan hela elsystemet utvecklas mer kostnadseffektivt och med starkare skydd för Sveriges leveranssäkerhet och konkurrenskraft.

Sammanfattande slutsats och rekommendationer

Mycket av det som Utredningen efterfrågar finns redan i form av etablerade nordiska och europeiska planerings- och analysramar. Utmaningen är därför inte att bygga ett nytt systemansvar, utan att skapa förutsättningar för Svk att implementera ett arbetssätt utifrån Nordic Grid Code som blivit allt viktigare med tanke på senaste 15 årens stora förändringar av elsystemet.

Planeringsramen bidrar inte bara till att identifiera risker, utan bygger också resiliens i elsystemet. Genom att kvantifiera behovet av flexibilitet och systemnytta – exempelvis av ny kärnkraft – ger den ett beslutsunderlag som saknas i dag.

Det kräver en tydlig nationell styrmodell som gör det möjligt att väga Sveriges intressen mot internationella beroenden, och som tydliggör hur planering, drift och krisberedskap ska samspela. I detta ingår att Svk får ett uttryckligt uppdrag att skydda det svenska elsystemets funktion och leveranssäkerhet – även när det kräver att flaskhalsar flyttas till gräns när det är motiverat.

Därtill har analysramen i SO GL artikel 75, med CSAM-metodiken som är en ägaroberoende systemanalys ett avgörande strategiskt värde. Fullt implementerad möjliggör den datadrivna, legitima beslut i alla led – från drift till politik – och skapar förutsättningar för samlad systemstyrning. Den är också den enda rimliga startpunkten för en meningsfull dialog om ansvarsfördelning mellan TSO och DSO.

Den snabbaste vägen framåt är därför att formellt etablera och tillämpa det planerings- och analysramverk som redan finns, kompletterat med en nationellt förankrad styrlogik som i praktiken är skillnaden mellan att agera och att reagera. Det är vad som krävs för att uppnå regeringens mål om trygg elförsörjning i en föränderlig värld.

För detaljer, exempel och fördjupad analys hänvisar vi till Bilaga 1.

Ellevio vill understryka att skillnaden mellan dagens ordning och det alternativ vi pekar på inte är marginell utan grundläggande. Med en proaktiv modell blir Sverige en ledande aktör som agerar i tid, säkrar konkurrenskraft och leveranssäkerhet och stärker totalförsvaret.

Det är genom att förena befintliga planeringsramar med en tydlig nationell styrning via de nya energipolitiska målen och en rättvis ansvarsfördelning som vi kan skapa ett elsystem som både är robust, effektivt och långsiktigt hållbart.

Övergripande rekommendationer

Våra övergripande rekommendationer kan sammanfattas i följande punkter:

Planeringsram och styrning

- **Ramen för systemansvaret finns redan i lagstiftningen.** Ge den nordiska planeringsramen (NGC 2007) och artikel 75-metodiken i SO GL formell status i svensk styrning.
- **Tydliggör systemansvarets innebörd i instruktionen till Svenska kraftnät,** inklusive ansvar att vid behov flytta flaskhalsar till gräns och vägledning för hur Sveriges intressen ska vägas mot internationella beroenden och EU-regelverk.
- **Elområdesöversynen måste kopplas till orsak och verkan** och inte enbart prissignaler. Fokus bör ligga på en konkret nationell handlingsplan för att bygga bort flaskhalsar snarare än dela upp Sverige med nya prissignaler.

Svks ansvar

- **Regeringen bör tydliggöra att SvK har både fysiskt och ekonomiskt ansvar för stamnätets överföringsförmåga,** inklusive en avvägd riskbudget som bygger på användning av flaskhalsintäkter, med tydliga gränser för oproportionerliga åtgärder som ligger utanför deras affärsmässiga ansvar.

Riskdelning, systemnyttor

- **Riskdelning kan vara nödvändig för nya flex- och produktionsresurser,** men kräver ökad samordning. Svenska elkunder och staten ska inte ensam bära kostnaderna för elproduktion som i stor utsträckning gynnar våra grannländers leveranssäkerhet och konkurrenskraft. Utred möjligheten av en ny fördelning av flaskhalsintäkter mellan länder vid cross-border trading.
- **Riskdelning för ny produktion ska inte belasta stamnätstariffen** eller elnätsfakturan utan finansieras genom statliga eller särskilda lösningar som inte ökar kundernas kostnader.
- **Cfd:er eller liknande instrument måste vara teknikneutrala** och utgå från systemets behov som leveranssäkerhet, stabilitet och planerbarhet, med hänsyn till skillnader i livslängd mellan kraftslag.
- **Transparens och en samlad kostnadsbild** är avgörande för legitimitet och för att undvika subventionsrace som tränger undan långsiktigt viktiga investeringar.

- Säkerställ att stödtjänster utvecklas teknikneutralt, med fokus på de förmågor som är viktiga för systemet snarare än på specifika kraftslag.

Anvisning och datahantering

- **En beprövad och enkel modell för anvisning.** Dagens anvisningsmodell kan enkelt regleras av Energimarknadsinspektionen, med utgångspunkt i Ellevios lösning – en upphandlad anvisningsleverantör. Modellen är både väl beprövad och enkel att införa. Dessutom har Ellevios nuvarande leverantör, GodEl, Sveriges nöjdaste anvisningskunder. Att i stället införa principen ”inget avtal, ingen el” riskerar snarare att underminera förtroendet för hela branschen.
- **Behoven av datautbyte måste vara utgångspunkten.** Innan nya, storskaliga verktyg diskuteras är det avgörande att först förstå de verkliga behoven av datautbyte och vilka problem som faktiskt behöver lösas. Ett tydligt exempel är det tidigare mastodontprojektet ”elmarknadshubben” – en lösning som byggde på gårdagens problem och som inte mötte framtidens behov.
- **Standardiserat och decentraliserat datautbyte är vägen framåt.** Ellevio menar att Utredningen i högre grad borde ha föreslagit en modell baserad på standardiserade datautbyten mellan many-to-many-gränssnitt, snarare än one-to-many. Som en kritisk samhällsaktör vill vi framhålla vikten av resilienta och decentraliserade dataflöden, inte minst ur ett cybersäkerhetsperspektiv. Att bygga upp nya centrala databaser med anläggningsuppgifter och historiska mätdata om elanvändning innebär tvärtom ökade risker och en mindre robust lösning.
- **Elförsörjningsrådet:** Ellevio delar Utredningens förslag att inrätta ett samordningsorgan (Elförsörjningsrådet) för att förbättra samordningen mellan utvecklingen av ny efterfrågan, elproduktion respektive överföringskapacitet, och därmed förbättra elsystemets långsiktiga utveckling.
- **Totalförsvaret:** Ellevio delar behovet av en statlig översyn för att klargöra ansvarsförhållanden och finansieringen kopplat till totalförsvaret.

Fördjupning per kapitel

Utöver dessa övergripande rekommendationer lämnar Ellevio detaljerade synpunkter och förslag under de flesta kapitel i remissvaret – exempelvis om villkorade avtal, subtransmission, stödtjänster, riskdelning och tillsyn. De konkretiserar hur det proaktiva arbetssättet kan genomföras i praktiken.

Riskhantering och riskdelning (kap. 4)

- **Ett leveranssäkerhetsmål** formuleras som en styrande princip, kopplad till nationellt planeringsansvar och ett tydligt mandat för TSO att förebygga brister i alla tidsfönster mellan planering och drift.
- **Inkludera produktionsresurser i planeringsmodellen.**
Produktionsresurser som är avgörande för stabilitet, kapacitet och leveranssäkerhet – särskilt i kalla och ansträngda lägen – måste omfattas av den centrala planeringslogiken.
- **Etablera en beslutsmodell för ansvarsfördelning.**
Systemets styrning behöver kompletteras med en beslutsmodell som klargör roller och ansvar mellan myndigheter, TSO, DSO och marknadsaktörer – samt mellan Sverige och dess grannländer.
- **Kombinera riskdelningsinstrument med kostnadsfördelning.** Statliga riskdelningsinstrument, såsom CfD (contracts for difference), bör kopplas till en modell för rättvis fördelning av nytta och kostnader över gränser, särskilt där svenska investeringar i praktiken gynnar andra marknader.

Ellevio välkomnar att Utredningen lyfter frågor om försörjningstrygghet, riskdelning och kompletterande marknadsinstrument. Samtidigt konstaterar vi att Utredningen i praktiken inte lägger fram någon ny elmarknadsdesign och att kopplingen mot leveranssäkerhetsmålet blir svag. I huvudsak föreslås stödjande insatser inom ramen för nuvarande energy-only-modell.

Förslagen är enligt vår bedömning pragmatiska, men de styr inte i tillräcklig grad mot den mer proaktiva och strategiska styrning av elsystemet som både hade behövts under de senaste femton åren och som en snabbt föränderlig omvärld kommer att kräva framöver – något vi tydligt förordat i våra inspel. Vi är inte emot olika stöd eller marknadsinstrument, men det kräver mål, styrning och samordning för att ge en förutsägbar och linjär utveckling som krävs för att nå klimatmål, stärka konkurrenskraften och långsiktigt säkra försörjningstryggheten.

Leveranssäkerhetsmål som styrverktyg

Vi ser positivt på ambitionen att införa ett leveranssäkerhetsmål. Som vi tidigare har påpekat är dock ett sådant mål inte ett verktyg i sig, utan måste ingå i en tydlig styrmodell. Leveranssäkerhetsmålet måste bli ett operativt ramverk som kopplar samman planering, riskanalys och uppföljning – inte enbart fungera som indikator vid sidan av dagens marknadsmodeller. Det är annars svårt att se hur rätt produktion ska komma på rätt plats i rätt tid. Vi önskar att detta utretts.

Krav på proaktiva processer

För att få verklig effekt måste leveranssäkerhetsmålet knytas till de proaktiva processer som redan finns etablerade i EU-rätten och Nordic Grid Code och den kommande koden för flexibilitet. Dessa bygger på kraftsystemmodeller, tillgänglighetsplanering, behovsanalyser och återkopplade arbetsprocesser. Denna logik är helt avgörande. Leveranssäkerhet kan inte improviseras i driftsfasen, utan skapas genom framåtblickande analyser och planering. De tillräcklighetsanalyser som görs för Sverige idag är för snäva. Det är enbart fokus på produktions- men inte systemtillräcklighet. I Sverige har vissa stora produktionsanläggningar en extrem påverkan på infrastrukturens förmåga att flytta energi och effekt genom Sverige. Detta innebär flera oönskade systemeffekter. Dels ges producenter en systemmakt som är oproportionerligt hög, dels lämnar det oss med en situation där SE4:s leveranssäkerhet inte vilar på robusta riskanalyser m.m.

Här är planerings- och analysramen (NGC, SO GL art. 75) inte bara ett tekniskt verktyg, utan även en metod för att värdera systemnytta – något som annars saknas, vilket senast blev tydligt vid nedläggningen av reaktorer utan en föregående systemanalys.

Sammanfattningsvis menar vi att leveranssäkerhet inte kan säkras inom ramen för en rent marknadsbaserad modell. Ett leveranssäkerhetsmål måste fungera som ramverk för *hela* systemet – för infrastruktur, för produktion och för marknadsinstrumenten – och integreras i en nationell styrmodell. Detta är en nödvändighet om Sverige långsiktigt ska kunna upprätthålla leveranssäkerhet, säkerställa kostnadseffektivitet och skydda svensk konkurrenskraft.

Riskdelning över nationsgränser bör beaktas

Utredningens förslag om statliga CfD:er, strategisk reserv och vidareutveckling av PPA/EPAD kan minska investeringsrisker. Vi delar Utredningens syn att nya flex- eller elproduktions resurser som kan säkerställa elsystemets behov och leveransförmågan i Sverige kan kräva riskdelning. Men det kräver en utökat behov av samordning. En stor andel av nyttan från ny elproduktion i Sverige exporteras, vilket innebär att svenska konsumenter och staten riskerar att bära kostnader som stärker våra grannländers elförsörjning och konkurrenskraft. Vi efterfrågar därför en vidare analys av hur kostnader och nyttor för ny fossilfri elproduktion ska fördelas över nationsgränser, särskilt i ett system där elen är fullt integrerad men där stödmekanismerna är nationella

Avslutningsvis vill vi understryka att utformningen av systemvänliga och genomtänkta CfD-kontrakt är en central fråga för Ellevio. För att dessa kontrakt ska kunna bidra till en trygg och kostnadseffektiv elförsörjning krävs att de utformas med full hänsyn till kraftsystemets fysiska behov, planeringslogik och strategiska mål. Det gäller både deras teknikneutralitet, systempåverkan och koppling till elnätstruktur. Ett CfD-kontrakt som inte är anpassat till det svenska elsystemets förutsättningar riskerar att skapa suboptimering, undanträngnings-effekter och nya strukturella sårbarheter. Vi ser därför ett stort behov av att CfD

utvecklas som ett systemvänligt styrinstrument – inte enbart som ett finansiellt verktyg.

Finansieringsprinciper

Ellevio vill understryka vikten av att riskdelning för ny produktion inte finansieras genom stamnätstariffen eller elnätsfakturan. Det skulle i praktiken belasta kunderna dubbelt – dels genom högre elnätskostnader, dels genom ökade samhällskostnader för omställningen. Stamnätstariffen ska fortsatt vara kopplad till drift och investering i nätinfrastrukturen och inte till subventioner för enskilda kraftslag. Riskdelning bör i stället ske genom statliga eller särskilda finansieringslösningar som undviker att skapa volatilitet för slutkund. För att detta ska fungera krävs dock att vissa grundprinciper respekteras.

Riskdelningsinstrument måste utformas teknikneutralt och utgå från de förmågor som är avgörande för elsystemets funktion – leveranssäkerhet, stabilitet, rotationsenergi, spänningshållning och planerbarhet – snarare än att riktas till enskilda tekniker.

Här är det också centralt att beakta skillnader i livscykler mellan olika kraftslag. Kärnkraft kan bidra med systemnytta under upp till 60 år, medan vindkraft, solkraft och andra tekniker ofta kräver återkommande subventioner redan efter 10–20 år. Om detta inte vägs in riskerar planeringsramen att undervärdera långsiktiga resurser och samtidigt överskatta den faktiska nyttan av kortlivade kraftslag.

Därtill är det avgörande att synliggöra hur riskdelning påverkar kostnadsutvecklingen för kunderna. Subventioner kan öka den totala kostnadsmassan utan att säkerställa långsiktig nytta för systemet. Transparens är därför en förutsättning för legitimitet och förtroende.

Slutligen måste riskerna med ett subventionsrace hanteras. Ett ensidigt fokus på stöd kan skapa konkurrens mellan kraftslag där kortsiktiga lösningar tränger undan långsiktigt viktiga investeringar, som exempelvis livstidsförlängning av kärnkraft. Detta riskerar att leda till en situation där själva åtgärden lyckas – investeringarna ökar – men systemets uthållighet försvagas och kostnaderna för kunderna stiger.

För att undvika detta krävs att systemeffekterna analyseras och hanteras proaktivt inom den planerings och analysram som finns till förfogande. För att väga risker, scenarier och systemnytta mot kostnader på ett transparent och teknikneutralt sätt. Genom att använda dessa ramverk kan riskdelningsinstrument och subventioner styras så att de bidrar till en robust, leveranssäker och kostnadseffektiv helhet – snarare än till enskilda investeringar utan systemperspektiv.

Avslutningsvis är en central utmaning i dagens diskussion om riskdelning är avsaknaden av en sammanhållen bild av de totala kostnaderna. För ny kärnkraft finns i dag en prislapp på riskdelningsmodeller, men för havsbaserad vindkraft – där behovet av subventioner är betydande – saknas motsvarande siffra.

Det är därför högst relevant att en total kostnadsbild tas fram och diskuteras, så att besluten inte fragmenteras kraftslag för kraftslag. En sådan bild måste dessutom kopplas till en systematisk värdering av systemnyttor: leveranssäkerhet, stabilitet, rotationsenergi, spänningshållning och planerbarhet.

Först när kostnader och nyttor vägs samman kan riskdelningsinstrumenten ges legitimitet och bidra till en långsiktigt hållbar energipolitik.

Systemansvar (kap 5)

- **Avtal TSO-DSO:** Ellevio ställer oss bakom Utredningens förslag om formaliserat civilrättsligt avtal mellan TSO och DSO snarare än lagstiftning. Dessa avtal måste bygga på ett antal principer.
- **Ansvar vid kapacitetsbrist:** Ellevio delar Utredningens bedömning om att Energimarknadsinspektionen utreder vidare frågan om ansvar vid kapacitetsbrist: Tydliggör besluts- och kostnadsansvar, särskilt när flaskhalsen ligger i ett annat nät än det som fått förfrågan om anslutning.
- **Formalisera Svks roll och mandat:** Gör befintlig nordisk planeringsram (NGC 2007) och att artikel 75-metodiken i SO GL formell status i svensk styrning genom att införa i Svks instruktioner.
- **Tydliggör även systemansvarets innebörd i instruktionen till Svk,** med vägledning för hur väga Sveriges intressen mot internationella beroenden och EU-regelverk.
- **Villkorade avtal:** Nuvarande vägledning från Energimarknadsinspektionen skapar osäkerhet om tillämpningen av villkorade avtal. Vi stöder förslaget att EI ska utreda detta för att minska hinder och osäkerhet runt tillämpningen av avtal för flex.
- **Subtransmission:** Vi delar bedömningen att EI bör få i uppdrag att kartlägga och förtydliga frågorna.
- **Systemansvar i ellagen:** Avskaffande bör konsekvensutredas innan beslut.
- **Flexibilitet TSO-DSO:** Inga parallella styrmodeller behövs – bygg vidare på befintliga EU-processer som redan tydliggör rollerna.
- **Nätverksamhet:** Vi välkomnar förtydligandet att intäktsramens storlek enligt 5 kap. 1 § ellagen även ska ta hänsyn till systemansvaret.

Samhällsansvar

I Utredningen förekommer skrivningar där Svk gör gällande att myndigheten tar ett större samhällsansvar än DSO:er, med hänvisning till att man är en statlig myndighet. För Ellevio framstår detta som en förenklad beskrivning.

Samhällsansvar måste förstås i ljuset av de faktiska roller, åtaganden och konsekvenser som varje aktör har och där är bilden mer nyanserad.

Tekniskt-ekonomiskt ansvar

Svk konstaterar själva i rapporten *Stamnätets tekniska och ekonomiska dimensionering* (2009) att nätet i regel dimensioneras enligt N-1-kriteriet, medan N-2 avfärdas av samhällsekonomiska skäl. Det är ett rationellt tekniskt-ekonomiskt synsätt, men inte i sig ett uttryck för ett utökat samhälls-ansvar. På motsvarande sätt gör DSO:er fortlöpande avvägningar mellan kostnad, flexibilitet och leveranssäkerhet, ofta med högre nyttjandegrad av sina nät.

Ekonomiskt ansvar

DSO:er bär ett direkt ansvar gentemot kunderna, inklusive avbrottsersättning och sanktioner vid störningar. SvK har en annan ansvarskonstruktion, där störningar sällan leder till ekonomiska konsekvenser för slutkunden via TSO. Om graden av ekonomiskt ansvar ska ses som en indikator på samhällsansvar finns skäl att nyansera bilden.

Sammantaget pekar dessa exempel på att samhällsansvar i praktiken tar sig olika uttryck på olika nivåer. DSO:er bär ansvar nära kund och marknad, med direkta incitament kopplade till kvalitet och leverans. SvK bär ett nationellt systemansvar, men utan samma direkta ekonomiska koppling till konsekvenserna för slutkund. SvK är i grunden ett affärsverk med avkastningskrav, vilket innebär att verksamheten även omfattas av ekonomiska drivkrafter. Det är därför inte självklart att organisationsformen i sig ger ett större samhällsansvar, utan detta måste definieras genom faktiska uppgifter och ansvarsfördelning. Det är därför viktigt att diskussionen om samhällsansvar inte reduceras till form – statlig myndighet kontra kommersiella aktörer – utan till funktion och verkan.

Vår bedömning: Ellevio menar att precis som i vissa andra europeiska länder, exempelvis Tyskland, är den svenska strukturen, med både en stamnätsägare och ett antal regionnätsägare, i grunden en styrka. Regionnätsägare drivs av kundbehov och anslutningar, vilket skapar innovationskraft och lokal anpassning. SvK bär det övergripande systemansvaret och har verktyg för att hantera nationella och internationella beroenden. Tillsammans skapar detta en balans mellan lokalt kundfokus och nationell systemstyrning. För att denna balans ska fungera i praktiken krävs dock att roller och ansvar tydliggörs och att de bygger på proaktiva analyser snarare än reaktiva åtgärder. Det är först när SvK och DSO:er agerar inom samma framåtblickande ramverk som samhällsansvaret kan fördelas rättvist och fungera som avsett.

Samhällsekonomiska analyser generellt och för 220 kV

Utredningen konstaterar att det idag ställs, sett till formella författningskrav, striktare krav på SvK än på andra aktörer när det gäller nätkoncession för en ledning med en spänning om 220 kilovolt eller mer. Kravet innebär att sökanden

ska lämna in en samhällsekonomisk lönsamhetsbedömning om ledningen ingår i ett överföringsnät. Utredningen föreslår nu att detta krav ska utökas till att gälla samtliga ledningar med en spänning om 220 kV eller mer. Ellevio konstaterar att förslaget främst motiveras av så kallade "rättviseskäl", snarare än av en tydligt formulerad problembild eller dokumenterade behov av sådana analyser för alla berörda ledningar. Vi menar att detta är en svag grund för att införa utökade krav.

Det kan inte vara ett giltigt argument för att regionnätsägare eller DSO:er ska utföra analyser som i grunden tillhör Svks ansvar, givet dess unika roll som nationell och internationell systemaktör. Dessutom är det i dag oklart vad Svks egna samhällsekonomiska analyser faktiskt omfattar. Myndigheten benämner återkommande elmarknadsanalyser – som inte tar hänsyn till svensk konkurrenskraft eller energipolitiska mål – som samhällsekonomiska analyser. Det är därför nödvändigt att tydliggöra skillnaden mellan elmarknadsanalyser och samhällsekonomiska analyser, och vilken typ av analys som förväntas i detta sammanhang.

Vår bedömning: Ellevio menar att det krävs ett mer underbyggt resonemang innan det kan bli aktuellt att införa utökade krav. Om målet är att säkerställa rättvisa mellan aktörer, måste först definieras vad som avses med samhällsekonomisk analys, vilken aktör som ansvarar för vad och hur dessa analyser kopplas till det nationella systemansvaret. Att driva en "rättvisefråga" utan en tydlig problemformulering riskerar att skapa ökad osäkerhet snarare än större nytta.

Grundregel att TSO i första hand ska bygga 220 kV

Utredningen lyfter frågan om grundregeln att transmissionsnätsägaren (TSO) i första hand ska ansvara för utbyggnaden av ledningar på 220 kV och högre. För Ellevio är det centrala inte vem som bygger, utan varför – det vill säga att utbyggnaden ska vara ändamålsenlig, robust och bidra till leveranssäkerhet, konkurrenskraft och kostnadseffektivitet för kunderna.

Vår bedömning: Vi ser en risk i att Utredningen fokuserar för mycket på organisationsgränser och för lite på vilket problem som ska lösas. I praktiken handlar det om att skapa tillräcklig kapacitet i rätt tid, på rätt plats och med tydlig ansvarsfördelning mellan TSO och DSO. En ensidig betoning av att TSO ska bygga alla 220 kV-ledningar kan därför bli kontraproduktiv, eftersom det riskerar att förskjuta fokus från systemets behov till formella regler. Det kan också leda till ineffektiva lösningar om inte ansvar, kostnader och nyttor analyseras ur ett helhetsperspektiv.

För Ellevio är utgångspunkten att:

- Planeringen måste avgöra vem som bygger, snarare än formella regler.
- Systemnytta och ändamålsenlighet ska styra – både tekniskt, ekonomiskt och tidsmässigt.
- Planerings- och analysramen (artikel 75 SO GL m.fl.) behöver tillämpas konsekvent för att säkerställa att varje investering bidrar till systemets funktion och leveranssäkerhet.

Vi menar därför att frågan om 220 kV-utbyggnad inte kan behandlas isolerat. Den behöver kopplas till en bredare styrmodell för planering och riskhantering, där det tydligt framgår vilket problem som ska lösas, vilka alternativ som finns, och hur ansvaret ska fördelas. Det går även att argumentera för att det handlar om en bred förmågeökning för Sverige att inte begränsa 220 kV-nätet till TSO:n.

Tillsynsansvar

Ellevio delar utredningens bedömning att tillsynsansvaret för driftsäkerheten bör flyttas från Svk till Energimarknadsinspektionen ("EI"). Det är principiellt olämpligt att Svk har tillsyn över sin egen verksamhet, särskilt då det saknas en neutral funktion utanför linjeorganisationen som kan granska myndighetens arbete. Detta skapar en brist i legitimitet och transparens. Vi vill samtidigt understryka att det i dag är oklart vad tillsynen faktiskt omfattar. Som det är utformat nu begränsas tillsynen till de delar av driftsäkerheten där det finns föreskrifter – vilket i praktiken innebär att det inte sker någon tillsyn där föreskrifter saknas. För oss är detta en alltför snäv ram. Den optimala utgångspunkten är att tillsynen omfattar systemets funktion som helhet, inklusive leveranssäkerhet och robusthet.

En central aspekt är att EU-rätten definierar driftsäkerheten som i huvudsak prediktiv och modellbaserad. Det innebär att tillsynen inte enbart kan granska utfall i efterhand, utan måste utformas som en hybrid mellan att granska de prediktiva analyserna (modeller, prognoser, scenarier) och de faktiska utfallen i driften. Endast på det sättet blir tillsynen relevant och värdeskapande.

Vi delar oron kring EI:s resurser och kompetens i dessa frågor. Om tillsynsansvaret flyttas måste detta kombineras med en tydlig förstärkning. Samtidigt är det vår uppfattning att det, ur ett systemperspektiv, är självklart att tillsynen ska ligga hos regulatorn – inte hos den aktör som själv utövar systemansvaret.

Vår bedömning: Regeringen bör ge EI mandat, resurser och kompetens att etablera en tillsynsmodell för driftsäkerheten som omfattar både prediktiva analyser och faktiska utfall, så att tillsynen får relevans för hela systemets funktion.

Införa termer om systemansvar

Vår bedömning: Vi har inga synpunkter utan ställer oss bakom Utredningens förslag. Lagrådet har tidigare i samband med implementeringen av clean energy package kommenterat att systemansvar är ingen skillnad mot dagens nomenklatur.

Enhetlig terminologi

Vår bedömning: Vi har inga synpunkter utan ställer oss bakom Utredningens förslag. Även i detta sammanhang var Lagrådet bedömning i samband med implementeringen av clean energy package att systemansvar är ingen skillnad mot dagens nomenklatur utan en mer enhetlig terminologi i ellagen kan vara positiv.

Certifiering av icke TSO undantag för certifiering utländsk TSO

Vår bedömning: Vi delar utredningens bedömning.

Samordnat planeringsansvar för SvK

Vår bedömning: Ellevio delar utredningens bedömning om behovet av ett tydligare planeringsansvar. Vi har redan utvecklat våra synpunkter kring detta i inledningen och i bilagan, där vi beskriver hur ett proaktivt planeringsarbete kan ge den stabilitet och framåtblickande styrning som krävs för elsystemet

Formaliserat arbete med avtal mellan TSO och DSO

Vår bedömning: Ellevio är positivt till förslaget att formaliserad samverkan mellan SvK (TSO) och elnätsföretagen (DSO) sker genom civilrättsliga avtal snarare än ny lagstiftning. En sådan modell kan öka transparensen och skapa en mer ändamålsenlig ansvarsfördelning.

Vi föreslår att dessa avtal delvis ska bygga på etablerade planerings- och analysramar enligt EU-rätten, särskilt artikel 75 i SO GL och Nordic Grid Code för att ha en tydligt grund för att fastställa gränsdragningar för ansvaret mellan TSO och DSO. Utan detta riskerar avtalen att bli allmänt hållna processbeskrivningar eller leda till snedvridning, snarare än verktyg för att förebygga systemrisker.

Det är också viktigt att undvika en dubbelregim, där avtal kan prövas både civilrättsligt och förvaltningsrättsligt om EI får tillsynsansvar. Här krävs en tydlig avgränsning.

Ellevio vill särskilt framhålla att SvK, som faktiskt äger infrastrukturen och erhåller flaskhalsintäkter, måste bära ett tydligt fysiskt och ekonomiskt ansvar för stamnätets kapacitet och funktion. Om detta ansvar inte klargörs riskerar avtalen att i praktiken förskjuta ett oproportionerligt ansvar till DSO:er, deras kunder eller till marknaden – medan SvK, som befinner sig mitt emellan, har ett otydligt åtagande. Det vore oförenligt med principen att kostnader ska bäras av den som har rådighet.

Slutligen vill vi uppmärksamma vikten av tydliga gränsdragningar i systemansvaret mellan TSO och DSO där SvK har pekat på att de största orsakerna för öst–västliga flaskhalsar, HVDC-länkar och kärnkraftsbortfall som de mest avgörande orsakerna till dagens systemutmaningar – inte DSO-nivån. Nya avtal måste därför bygga på en sammanhållen och faktabaserad problembild som är ett resultat av de systemanalyser som TSO ska genomföra så att de kan bidra till verkliga förbättringar för leveranssäkerhet, rättvisa kostnadsfördelningar och stärkt konkurrenskraft.

I Ellevios effektrapport har vi visat att elnäten i sig kan bidra till att frigöra överföringsförmåga. Genom att se nätet som en aktiv del av flexibilitetsekvationen

kan både investeringsbehovet och kundkostnaderna minskas, samtidigt som systemets kapacitet och leveranssäkerhet stärks.

Ansvar vid kapacitetsbrist

Ellevio välkomnar att Utredningen lyfter frågan om ansvarsfördelning vid kapacitetsbrist – ett område som blivit alltmer aktuellt i takt med elektrifieringen och den ökade belastningen på elnäten. Vi ser det som nödvändigt att tydliggöra både beslutsansvar och kostnadsansvar, särskilt i de fall där den faktiska flaskhalsen ligger i ett annat nät än det som mottagit förfrågan om anslutning. Utredningens förslag innebär att den nätkoncessionshavare som mottar en anslutningsförfrågan också bär ansvaret för att hantera kapacitetsbrist, även om den fysiska begränsningen ligger i ett överliggande nät. Ansvarsplaceringen sker där behovet uppstår – inte där lösningen måste genomföras. Samtidigt tydliggör utredningen att detta inte innebär en skyldighet att finansiera åtgärder utanför det egna nätet.

Vi menar att detta är en otillräcklig modell. Den riskerar att ge aktörer ansvar utan tillgång till mandat, verktyg eller resurser för att faktiskt kunna agera. Konsekvensen kan bli att nödvändiga lösningar uteblir, försenas eller blir ineffektiva. Det saknas i dag ett regelverk som klargör hur ansvar, kostnader och nyttor ska fördelas mellan involverade aktörer i dessa situationer. Ett ytterligare problem är att Utredningens förslag i praktiken förutsätter att kapacitetsbrist är ett tekniskt problem. I realiteten är det ofta resultatet av ett komplext samspel mellan teknik, ekonomi och marknad. Lösningarna kan omfatta nätinvesteringar, flexibilitetslösningar, lokal produktion eller anpassade anslutningsstrategier. Därför måste det också finnas ett ramverk som möjliggör att kortsiktiga brygglösningar kan vägas mot långsiktigt hållbara investeringar – med tydliga incitament och ansvarsfördelning.

Vi menar att dessa målkonflikter kräver ett övergripande ramverk för beslutsfattande och samordning. En vägledning bör utformas där det tydligt framgår:

- vilken aktör som har rådighet över olika typer av lösningar (fysiska, marknadsbaserade, planeringsmässiga),
 - hur kostnader och nyttor fördelas rättvist mellan berörda aktörer,
- och hur samhällets långsiktiga intressen och försörjningstrygghet säkras, utan att viktiga beslut fastnar i kortsiktiga förhandlingar.

Vår bedömning: Vi delar Utredningens förslag att frågan bör prioriteras och ges ett särskilt utredningsuppdrag. Men vi vill betona att detta uppdrag måste ta sin utgångspunkt i ett systemansvarsperspektiv – där kapacitetsbrist betraktas som en strategisk fråga inom ramen för det nationella planeringsansvaret.

Att frågan integreras i det nationella planeringsramverket är avgörande. Det får inte hanteras som en sidofråga. Kapacitetsbrist – särskilt när det kräver samordning över nätgränser – måste omfattas av samma principer för riskstyrning,

kostnadsfördelning och långsiktigt samhällsvärde som andra delar av leveranssäkerhetsmålet. Endast då får vi en styrmodell som håller över tid.

Villkorade avtal

Ellevio ställer sig bakom förslaget att tydliggöra villkorade avtal i ellagen och att EI får i uppdrag att ta fram föreskrifter för deras tillämpning. Det är viktigt för både kunder och nätägare att skapa förutsägbarhet och rättssäkerhet kring dessa avtal, och vi delar utredningens bedömning att befintliga kunders leveranssäkerhet inte får påverkas negativt.

Vi vill dock framhålla att det i EI:s nuvarande vägledning om villkorade avtal finns en underliggande marknadsbias: marknadslösningar beskrivs ofta som önskvärda, medan villkorade avtal framställs som ett sämre eller mer tveksamt alternativ. En sådan värdering är enligt vår mening missvisande.

Det avgörande är inte om en lösning är ”marknad” eller ”icke-marknad”, utan om den bidrar till att:

- fler kunder kan anslutas snabbare,
- befintliga kunders leveranssäkerhet skyddas,
- och kundernas flexibilitet kan frigöras till nytta för hela systemet.

Villkorade avtal är ett av flera verktyg som kan bidra till detta. Därför bör fokus ligga på effekterna – att anslutningstakten ökar, att riskerna hanteras, och att kunderna får en tydlig roll i systemet – snarare än på om lösningen anses ”renodlat marknadsmässig” eller ej. Sedan bör villkorade avtal som upphandlas bör anses kategoriseras som marknadslösning.

Vår bedömning: Vi delar Utredningens förslag och ser positivt på att EI utreder villkorade avtal som både säkerställer rättvisa villkor och bevarar flexibiliteten att använda olika lösningar beroende på lokala förutsättningar.

Subtransmission

Subtransmission uppstår naturligt i kraftsystemet, men är inte något som aktivt eftersträvas. I dag råder det oklarheter kring ansvar, krav och finansiering, vilket har lyfts av både regionnätsföretag och Svk med delvis olika perspektiv. Frågan rör bland annat varför subtransmission uppstår, vilka konsekvenser det kan få, huruvida någon ersättning ska utgå för den nytta som uppstår i överföringsnätet genom ökad överföringskapacitet, samt hur samarbetet kring dessa frågor kan formaliseras.

Vår bedömning: Ellevio delar utredningens förslag att EI bör få i uppdrag att kartlägga frågorna och förtydliga problembilden. En grundläggande förutsättning är att metodiken i artikel 75 i SO GL används som ramverk. Endast genom systematiska analyser av kapacitet, flöden och konsekvenser kan subtransmissionens roll och värde bedömas korrekt, och en rättvis kostnads- och ansvarsfördelning fastställas. Utan dessa analyser riskerar diskussionen att

reduceras till åsikter och partsuppfattningar snarare än till en faktabaserad och transparent process.

Avskaffa systemansvarig myndighet i ellagen

Vi delar behovet av att modernisera lagtexten och att terminologin uppdateras avseende systemansvaret. Däremot ser vi risker med att förslaget om att avskaffa systemansvarig myndighet i ellagen minskar regeringens rådighet över vad det nationella systemansvaret innebär.

Att reducera systemansvaret till enbart de uppgifter som listas i EU:s nätkoder innebär att ansvarsnivån upplöses. Det förskjuter i praktiken ansvarslinjen för Sveriges elsystem från riksdag och regering till EU-kommissionen.

EU:s nätkoder utgör viktiga gemensamma standarder för koordinering mellan länder, men de är i huvudsak skrivna som miniminivåer. De är inte avsedda att ensamma definiera vad ett nationellt systemansvar innebär i sin helhet.

Att låta nätkoderna utgöra grunden för systemansvaret riskerar därför att reducera ansvaret för Sveriges elsystem till EU:s lägstanivå, i stället för att spegla nationella behov av driftsäkerhet och försörjningstrygghet.

Vi noterar att våra grannländer har gjort en annan avvägning: Norge har förankrat systemansvaret i energiloven. Finland har förankrat systemansvaret i elmarknadslagen. Danmark har förankrat systemansvaret i el- och gasförsörjningslagen.

Om Sverige avskaffar skrivningen i ellagen blir vi ensamma i Norden om att sakna ett nationellt lagstadgat systemansvar. Det försvagar vår robusthet gentemot förändringar i EU-rätten och riskerar att skapa en otydlig ansvarskedja.

Vår bedömning: Ellagen bör moderniseras på ett sätt som särskiljer ansvar från uppgifter, utan att avskaffa systemansvaret som nationell konstruktion.

- Lagen fastslår vem som bär det övergripande ansvaret.
- Instruktionen klargör nationella prioriteringar och tolkningar.
- EU:s nätkoder anger gemensamma miniminivåer och samordningskrav.

Vi föreslår att bemyndigandet för regeringen måste säkerställas i ellagen i enlighet med att: *"regeringen utser den enhet som ska vara systemansvarig för det nationella elsystemet"*. På så sätt moderniseras lagtexten och man undviker det föråldrade myndighetsbegreppet, men ansvarsutkrävandet förblir tydligt en fråga för regering och riksdag.

Samordning av flexibilitet TSO DSO

Flexibilitet är en nyckelresurs för att effektivt utnyttja elsystemet och möjliggöra elektrifieringen. Mycket av denna samordning kommer att regleras genom den kommande NC DR (flexibilitetskoden), vilket gör att nya regelverk redan är på väg. Vi vill understryka att det därför inte behövs ytterligare parallella

styrmodeller. I stället bör arbetet bygga på de processer och ramverk som redan utvecklas på EU-nivå, där rollerna mellan TSO och DSO tydliggörs. Vår gemensamma utmaning är att implementera dessa ramverk konsekvent i praktiken – med fokus på kostnadseffektivitet, rättvis ansvarsfördelning och förutsägbarhet för kunder och marknadsaktörer

DSO ansvar för befintliga kunder

Det får inte bli sämre för befintliga kunder när vi ansluter nya. Snabbare anslutningar kräver tydlig riskhantering. Nya kunder ska anslutas snabbt men utan att påverka leveransen för befintliga kunder.

Vår bedömning: Ellevio delar utredningens syn att anslutningar av nya kunder ska kunna ske snabbare och mer effektivt. Vi vill dock understryka att detta inte får ske på bekostnad av befintliga kunders leveranssäkerhet.

Som vi utvecklat tidigare i vårt remissvar kräver en snabbare anslutningsprocess en tydlig riskhantering. Den måste säkerställa att driftsäkerheten inte försämras och att befintliga kunder inte drabbas av ökad risk för avbrott eller försämrad leveranskvalitet.

Förtydliga nätverksamhet

Ellevio välkomnar att Utredningen tydliggör att intäktsramens storlek enligt 5 kap. 1 § ellagen även ska ta hänsyn till systemansvaret. Detta är en viktig förtydligande eftersom systemansvaret för distribution kan innebära kostnader och åtaganden som inte enbart är kopplade till traditionell nätverksamhet, utan även till att upprätthålla leveranssäkerhet, beredskap och samordning i ett alltmer komplext elsystem.

Vår bedömning: Vi vill samtidigt framhålla att en stabil reglering av denna typ bör vara förankrad i ellagen och inte enbart i förordning eller föreskrifter. Om regleringen flyttas till förordning är det av största vikt att bemyndigande till regeringen är tydligt för att fastställa intäktsramens storlek. Systemansvaret är ett fundamentalt åtagande för hela kraftsystemets funktion, och bör därför ha sin rättsliga grund i lag.

Uppdrag till EI angående Icke-koncessionspliktiga nät (IKN)

För att ytterligare förtydliga skillnaden mellan att inneha nätkoncession och att vara systemansvarig måste ett antal regleringsmässiga frågor utredas, exempelvis i fråga om hur berörda företag ska identifieras, vad som ska räknas som transport för annans räkning och hur rent nationella regler ska tillämpas på företag som inte har nätkoncession. Dessutom bereds EI:s förslag om slutna distributionssystem för närvarande i Regeringskansliet. Resultatet av den beredningen har inverkan på kopplingen mellan nätkoncession och reglering.

Vår bedömning: Ellevio är positiv till att Utredningen föreslår att EIska utreda systemansvar för icke koncessionspliktiga nät

Regeringsmandat att utse huvudsaklig TSO

Vår bedömning: Vi ställer oss bakom förslaget.

Svk praxis

Svk har den koordinerande rollen både som TSO och som nationell systemansvarig myndighet. Trots detta har Svks uttryckt osäkerhet kring vad deras ansvar egentligen omfattar. Detta skapar oklarheter både för regeringen och branschen.

Idag bygger systemansvaret enligt vår bedömning på praxis vilket inte är ändamålsenligt för en så central funktion. Risker som vi i inledningen av vår remiss beskriver att tillämpningen och styrningen blir reaktiv respektive otydlig.

Vår bedömning: Ellevios förslag är att Svks ges ett regeringsuppdrag att själva redogöra för systemansvaret: hur de ser på rollfördelningen, vilka mandat de anser sig ha, och vilka delar som enligt dem faller inom ramen för praxis. Redogörelsen av regeringsuppdraget kan därefter prövas och kompletteras av regering, myndigheter och branschaktörer. På så sätt kan systemansvaret tydliggöras, förankras och bli legitimt.

Svks ansvar vid kris

Utredningen föreslår att Svks ansvar vid kriser förtydligas. Ellevio ställer sig bakom detta. Förslaget ligger i linje med våra tidigare inspel, där vi framhållit att systemansvaret måste omfatta hela kedjan från vardag till kris för att skapa kontinuitet, legitimitet och handlingskraft i styrningen.

Vi vill dock framhålla att detta förslag behöver vägas ihop med idén om att samtidigt ta bort begreppet systemansvarig myndighet ur ellagen. Det innebär att den aktör som i praktiken kan få leda Sveriges krisledning i en ytterst ansträngd situation riskerar att få ett svagare rättsligt och ekonomiskt mandat. Den otydlighet som redan i dag präglar begreppet systemansvar riskerar då att förstärkas, snarare än att minska.

Eftersom Svks systemansvar till stor del utövas som praxis är det svårt för utredningen – liksom för andra aktörer – att överblicka de faktiska konsekvenserna av dagens ordning. Det innebär i praktiken att Svks praxis vid kris faktiskt är okänd. Detta förstärker vikten av transparens och en tydlig redogörelse från Svks om hur ansvaret faktiskt utövas, så att regeringen och branschen får en gemensam grund för att bedöma behovet av förändringar.

Mot bakgrund av det förändrade säkerhetspolitiska läget anser Ellevio att regeringen bör säkerställa att begreppet systemansvar även fortsättningsvis har en tydlig rättslig förankring i ellagen. Den aktör som i praktiken kan komma att leda

Sveriges krisledning i en ytterst ansträngd situation måste ha ett klart och otvetydigt mandat.

Vi rekommenderar därför att regeringen, innan begreppet systemansvarig myndighet avskaffas i lagstiftningen, analyserar konsekvenserna för krisberedskap och totalförsvaret samt säkerställer att ett likvärdigt och tydligare regelverk införs. Som startpunkt för en sådan analys bör regeringen ta utgångspunkt i de regelverk vi tidigare lyft fram, men även i de som skapar förutsättningar för resiliens, såsom ER-koden (emergency and restoration) och riskberedskapsförordningen. Ellevio menar att riskberedskapsförordningen, med sina elkrisscenarier och krav på riskberedskapsplaner, är en underutnyttjad proaktiv lösning för ökad resiliens och för att tydliggöra vilket mandat Svk behöver i relation till de mest relevanta scenarierna.

Eftersom riskberedskapsplanen även ska innehålla förebyggande åtgärder måste analysen också inkludera frågan om ett rimligt fysiskt och ekonomiskt ansvarstagande för Svk och Energimyndigheten. Utan en tydligt definierad riskbudget blir det i praktiken omöjligt att fullt ut implementera riskberedskapsförordningen.

Värdering av systemnyttor (kap 6)

- **Nätnytta.** Ellevio anser att nuvarande modell bör kvarstå.
- **Mål för driftsäkerhet på stamnätet.** Utredningens förslag kräver konsekvensanalys.
- **Styrel** behöver vidareutvecklas i nära dialog med nätbolag och kommuner.
- **Totalförsvaret.** En statlig översyn av ansvarsförhållanden kopplat till totalförsvaret är både nödvändig och angelägen och bör tydliggöra SvKs roll som elberedskapsmyndighet och systemansvarig aktör.
- **Mekanisk rotationsenergi.** Ellevio ställer oss tveksamma till logiken bakom detta förslag. Förslaget riskerar att leda till ytterligare asymmetrier mellan länderna, där svenska elanvändare får bära en oproportionerlig kostnad av något som stödjer hela det nordiska elsystemet.
- **Stödsystem för icke-fossil flexibilitet.** Regeringen bör tydliggöra syftet med mekanismen och särskilja mellan strategisk reserv och stödmekanismer för prisdämpning.
- **Ansvar för ö-drift.** Det är välkommet att ansvar för ö-drift lyfts i utredningen. Samtidigt vill vi starkt betona att ansvars- och kostnadsfördelningen måste analyseras och klargöras noggrant. Ökade behov av att förstärka förmågan utifrån effekt och varaktighet innebär vikten av att finansiering från staten och vilken myndighet som bär ansvar för samordningen.
- **Kapacitetsmekanism.** En generell mekanism bör inte införas nu utan fokus bör ligga på transparens, tydliga marknadssignaler och selektiva verktyg såsom CfD och strategisk reserv där så behövs.

Utredningen lyfter viktiga frågor om hur systemnyttor ska värderas i ett mer komplext elsystem. I linje med vår utgångspunkt för remissvaret anser vi att även

inom detta område finns mycket att hämta från artikel 75-metodiken och dess stöddokument (CSAM, RAOC, ROSC). Denna lagstiftning är framtagen av Europas TSO:er för att ge en harmoniserad, ägarneutral analysgrund för planering och drift. Däremot innehåller den ingen besluts- eller kostnadsmodell – dessa måste regleras nationellt.

Med rätt styrmodell kan artikel 75 utgöra grunden för transparens, legitimitet och långsiktig styrbarhet i både planering, drift och krisberedskap. Artikel 75 är vad vi kallar en metaartikel som aktiverar stora delar av SO GL och knyter ihop hela koden om den tillämpas.

Vi vill också understryka att syftet är att upprätthålla infrastrukturens funktion till lägsta möjliga kostnad. Även om systemfunktioner upphandlas på marknadsmässig grund sker det alltid inom ramen för infrastrukturen/monopolverksamheten, vilket ställer krav på att ersättning sker av rätt skäl och på ett opartiskt sätt. Gränsdragningen mellan vad som är systemansvar, vem som bär det, och hur kostnader ska fördelas är central för legitimiteten.

Mot denna bakgrund kommenterar vi nedan Utredningens nio förslag, med fokus på deras relation till befintlig metodik, styrningsbehov och elsystemets långsiktiga funktion.

Nätnyttoersättning

Det är viktigt att säkerställa att en eventuell avskaffning inte leder till att kostnader döljs eller dubbelkompensation uppstår i annan form. Strukturen för ersättning behöver alltid vara transparent och kostnadsriktig.

Vår bedömning: Ellevio anser att dagens modell bör kvarstå. Regeringen gör även bedömningen i lagrådsremissen Regelverket för framtidens el- och gasnät att möjligheten att få ersättning vid inmatning av el ska kvarstå till skillnad mot Utredningen.

Mål för driftsäkerhet på stamnätet

Rapporten *Mål för driftsäkerhet på stamnätet* anger uttryckligen att Svk tillämpar Nordic Grid Code, vilket innebär att NGC i praktiken har en nationell legal förankring. Det är därmed tveksamt om Svk ensidigt kan upphöra att följa koden, så som verkar ha skett, utan att ändra dokumentet och få regeringens godkännande. Dokumentet innehåller också extremt höga krav på återställningsförmåga för stamnätet. Ambitionen överträffar som vi ser det EU-rätten. Detta visar tydligt att EU-rätten inte ensamt utgör ett tillräckligt ramverk – nationella regler och styrdokument är en nödvändig del av systemansvaret.

I dag har Svk genom *Mål för driftsäkerhet på stamnätet* ett tydligt åtagande att följa NGC, vilket vi ser som positivt och som dessutom är kopplat till ellagen i

linje med våra förslag. Utredningen föreslår dock att ta bort detta dokument utan att diskutera konsekvenserna. En central konsekvens är att vi går från en ordning där SvK faktiskt har ett åtagande till en situation där de inte längre har det.

Vi vill understryka att EU-rätten inte innehåller någon motsvarighet till NGC som planeringskod. EU:s regelverk är starkt fokuserat på drift och samordning i nära tid, men saknar en långsiktig planeringsstandard för riskhantering, kapacitetsutveckling och systemnytta. Att i det läget hänvisa till EU-rätten som helhetslösning innebär en EU-/marknadsbias, där prissignalernas roll överskattas och det strategiska planeringsansvaret undervärderas.

Vår bedömning: Regeringen bör säkerställa att planeringsstandarden för systemansvar och driftsäkerhet, Nordic Grid Code 2007, även fortsättningsvis är tydligt förankrad i svensk rätt och styrning och tillämpas i Sverige.

Styrel-ramverket

Vår bedömning: Vi delar bilden av att Styrel behöver vidareutvecklas, men framhåller vikten av att det sker i nära dialog med nätbolag och kommuner. Den långsamma utvecklingstakten hittills bör inte upprepas. Regeringen bör ange tydlig tidplan och beslutsmodell.

Totalförsvaret

Beredskapsmyndigheten. Dimensionering – vad ska elsystemet dimensioneras för – vilken självförsörjningsgrad – elnäten kan infrastruktur, krishantering men krigshantering är något annat. En statlig översyn av ansvarsförhållanden kopplat till totalförsvaret är enligt vår bedömning både nödvändig och angelägen. En sådan utredning bör tydliggöra Svks roll som både elberedskapsmyndighet och systemansvarig aktör, särskilt vad gäller ansvar för kontinuitet, robusthet och operativ ledning fram till dess att undantagsförhållanden inträder och regeringen aktiverar det fulla elberedskapssystemet.

Det är centralt att förstå att det är det samlade systemansvaret som utgör navet för att kunna hålla ihop elsystemet även i kris. Systemansvaret är det som skapar koordination, konsekvens och funktionalitet när andra delar av samhället är under stress.

Vår bedömning: Ellevio anser att det är bra att den systemansvariga aktören i Sverige är en myndighet. Det möjliggör en tydlig rollfördelning, förvaltningsmässig transparens och ett starkt nationellt mandat. EU-rätten ställer minimikrav på samordning och metodutveckling, men definierar inte ett heltäckande systemansvar i den bemärkelse som krävs för att upprätthålla ett robust totalförsvaret. Det nationella systemansvaret måste därmed formuleras och upprätthållas utifrån svenska behov och svenska säkerhetsintressen.

En totalförsvarsutbyggnad är en kollektiv nyttinghet som är till nytta inte bara för nuvarande generation utan även kommande vilket innebär att staten har ett ansvar för att finansiera denna förmåga.

Mekanisk rotationsenergi

Vi ställer oss tveksamma till logiken bakom detta förslag i Utredningen. Den rotationsenergi som upprätthåller driftsäkerheten i det nordiska kraftsystemet är en gemensam systemresurs. Det innebär att dess värde och kostnad inte kan förstås enbart utifrån nationella behov eller aktörers insats – utan måste ses i ljuset av det gemensamma ansvar som följer av ett synkroniserat system.

All ersättning inom elnätsverksamheten måste utgå från kvantifierbar systemnytta, i ett ramverk som säkerställer att infrastrukturens funktion säkerställs till lägsta möjliga kostnad. Det kräver tydliga ansvarsgränser, incitament och kostnadsfördelning. Systemet får inte subventionera kommersiella aktörer på ett sätt som snedvrider konkurrens eller urholkar tilltron till systemansvaret eller elnätsbolagens kundkollektiv.

Det är också värt att understryka att mekanisk rotationsenergi är ett klassiskt exempel på en funktion där "millimeterrättvisa" inte är möjlig utan en gemensam styrmodell för hela synkronområdet. Det är därför avgörande att utformningen av ersättningssystemet bygger på nordisk samordning och inte nationella undantagslösningar.

Vår bedömning: Utredningen har missat att den snedvridning som den försöker rätta till i själva verket speglar en djupare obalans i ansvarsfördelningen mellan TSO:er i Norden. I stället för att adressera detta genom gemensam styrning och finansiering, föreslår Utredningen en lösning som isolerar problemet till Sverige, vilket är svårt att förena med principen om att systemkostnader ska fördelas efter faktisk nytta. Förslaget att i praktiken införa ett ensidigt svenskt ersättningssystem för en nordisk systemfunktion riskerar därför att leda till ytterligare asymmetrier mellan länderna, där svenska elanvändare får bära en oproportionerlig kostnad.

Stödsystem för icke-fossil flexibilitet

Detta är i grunden en marknadsintegrerad prisdämpningsmekanism, skild från den strategiska reserven.

Vår bedömning: Regeringen bör tydliggöra syftet med mekanismen. Här finns också anledning att återkoppla till den skillnad som bör finnas mellan strategisk reserv och stödmekanismer för prisdämpning.

Kapacitetsmekanism

Vår bedömning: Vi delar Utredningens bedömning att en generell kapacitetsmekanism inte bör införas nu. En bred mekanism skulle skapa stora kostnadsrisker för nätet och snedvrida både svenska incitament och nordisk samverkan. Fokus bör istället ligga på transparens, tydliga marknadssignaler och selektiva verktyg såsom CfD och strategisk reserv där så behövs.

Ödrift

Ellevio ställer sig bakom förslaget om en statlig utredning för att tydliggöra ansvaren inom elberedskap och att specificera totalförsvarets behov av el vid höjd beredskap. Vi vill särskilt framhålla att ödrift måste värderas som en del av totalförsvaret, inte som en marknadsfunktion. Grundförutsättningen är tillgång till produktion – där befintliga resurser kan utnyttjas är kostnaden rimlig, men om särskilda anläggningar måste anskaffas enbart för detta syfte krävs statlig styrning och finansiering. Därtill behövs en riskhantering för situationer där befintliga produktionsanläggningar med ödriftsförmåga riskerar att slås ut eller konkurreras bort av marknadens logik. Om sådana resurser försvinner utan att ersättas kan hela ödriftens funktionalitet undermineras. Här krävs en plan för hur staten detta ska hanteras denna fråga relaterar också till frågan om kapacitetsbrist i näten.

Förmågan att upprätthålla ödrift måste därför bygga på en nationell riskbudget. Ödrift utgör ett fundamentalt skifte i förutsättningarna för nät- och systemdrift och är en nödvändig fråga i ljuset av ökad elektrifiering, decentralisering och totalförsvarsbehov. Det innebär att marknaden som samordnande princip tillfälligt sätts ur spel, och att det är DSO:n som i praktiken får ta över rollen att hålla ihop och styra systemet inom det isolerade området – inklusive att prioritera resurser, upprätthålla spänning och ta visst ansvar för frekvenshållning. Detta innebär en betydande avvikelse från dagens ansvarsfördelning och kräver både rätt verktyg, beslutsmandat och en robust förberedelse i fredstid.

Anvisade elavtal och utsatta kunder (kap. 8)

- **En beprövad och enkel modell för anvisning.** Dagens anvisningsmodell kan enkelt regleras av Ei, med utgångspunkt i Ellevios lösning – en upphandlad anvisningsleverantör. Modellen är både väl beprövad och enkel att införa. Dessutom har Ellevios nuvarande leverantör, GodEl, Sveriges nöjdaste anvisningskunder. Att istället införa principen ”inget avtal, ingen el” riskerar snarare att underminera förtroendet för hela branschen.
- **Bibehålla nätavtalet** – Vi förespråkar att elnätsbolaget alltid bör ha kontakt och teckna elnätsavtal med kunden, eftersom elkunderna behöver ha alltmer kontakt med nätägaren för att förstå bland annat effekttariffer som alla kunder kommer att ha år 2027, frågor om installationer om solceller, batterier, laddinfrastruktur som rör elsäkerhet, styrning etc. Den första kontakten via nätavtalet är av största vikt för att öppna upp den första kontaktytan med kunden.

- **Övergångslösning** Vi är kritiska till Utredningens förslag till övergångsregel, då vi anser att lösningen är administrativt krävande och riskerar att stärka den bristande konkurrensen för de vertikalt integrerade stora energibolagen.
- **Utppekande av sistahandsleverantörer** – Vi ser att det finns en utmaning med sistahandsleverantören, när det gäller grunden för objektivitetskriteriet, eftersom grundscenariot är att det kommer att bli som idag – anvisningsleverantören blir sannolikt sistahandsleverantör. Vi ser en risk att stora elhandlare som ingår i en vertikalt integrerad koncern kommer att bli sistahandsleverantör, vilket innebär att själva utgångstanken med att bryta upp de vertikalt integrerade bolagens konkurrensfördel misslyckas då sistahandsleverantören bygger på största aktören i nätområdet.

Inledning

Inledningsvis önskar vi framhålla att vi anser att det är olyckligt att Utredningen har valt att gå vidare med och föreslår modellen ”inget avtal ingen el”, eftersom vi anser att det finns enklare och mer kundvänliga lösningar som inte riskerar kundernas förtroende för elbranschen och elnätbolagen specifikt. Vi befarar att införandet av en sådan modell skulle leda till att kunder som inte vill eller behöver vara aktiva kommer få elen avstängd och tvingas till ytterligare beslut i vardagen som inte är drivet av ett naturligt behov. Vi ser även en risk för ökad aktivitet från oseriösa elhandlare med fokus på kunder som vill få igång elen snabbt. Vidare riskerar förslaget mer administration för marknadens aktörer, framför allt för elnätbolagen.

Det måste vara enkelt att förstå elmarknaden och hur kostnader byggs upp samt smidigt att komma i kontakt med både elnätbolag såväl elhandelsbolag för slutkunden. Vi förespråkar att elnätbolaget alltid bör ha kontakt och teckna elnätavtal med kunden, vilken är den första kontakten och början på relationen mellan elnätbolag och kunden. Utvecklingen på marknaden de senaste åren har gått mot att elhandelskunderna behöver ha alltmer kontakt med nätägaren (exempelvis vid installation av solceller, nya prismodeller såsom exempelvis effekttariffer och flexibilitetsavrop), vilken är en utveckling Ellevio ser kommer att fortsätta även framgent och öka i betydelse.

Vikten av att elnätskunden tecknar elnätavtal med elnätbolaget

Om kundens ”första” kontakt med elnätbolaget uteblir och elnätbolaget inte har tillgång till kundens kontaktuppgifter riskeras att hanteringen blir kostsam med sämre kundupplevelse. En standardisering blir nödvändig och krav på kundkontaktsuppgifter måste finnas. En förändrad modell till inget avtal ingen el ställer också krav på en smidig och kostnadseffektiv process för att åter tillkoppla strömmen hos kunden. Här finns utmaningar bland annat när det gäller åtkomst till elmätare och att kontrollera säkerheten vid inkopplingen. Hantering med fullmakt är inte önskvärt såsom det fungerar idag då det inte finns standardfullmakter

framtagna på marknaden. Det är stora kostnadsdrivande manuella kontroller som elnätsföretagen måste göra idag.

Ellevios modell

När det gäller anvisningsavtal anser vi att, i stället för Utredningens förslag, bör Ellevios modell, tilldelning utifrån kriterier för anvisningsleverantör, formaliseras som en modell för alla elnätsbolag. Vi förordar alltså det förslag som vi har spelat in till och som är redogjort för i Utredningen, d.v.s. att konvertera anvisningskunderna till standard rörligt månadsavtal hos befintlig elhandlare. Ellevios metod bygger på att, utifrån ett antal objektiva kriterier, besluta vilken elhandlare som blir anvisningsleverantör. Kriterierna utgår från att passiva och sårbara kunder i Ellevios elnät ska erhålla ett konkurrenskraftigt elavtal. Ellevio anser att det är viktigt att inte straffa kunder som inte gör ett aktivt val utan anser att nuvarande modell bör fortsätta att tillämpas fast med krav om att elnätsbolag tilldelar anvisningsleverantörer utifrån ett antal, på förhand givna kriterier. Kriterierna för vad som ska ligga till grund för tilldelningen av anvisnings-leverantör (eller nytt namn tilldelad leverantör) bör tydliggöras i föreskrifter av tillståndsmyndigheten, El. Anvisningsleverantör bör kunna ersättas med begreppet ”tilldelad leverantör” för att gå i linje med Tidö-avtalet. Ett sådant förfarande är mer kundvänligt och minskar risken för lägre förtroende för branschen. Kunderna är i stor uträkning lägenhetskunder med en relativt liten konsumtion. Vi anser att en mer tvingande modell riskerar förtroendet för elmarknaden och mer specifikt elnätsbolagen som står inför att behöva ”stänga av elen” för kunder som inte är aktiva – det är en mycket olämplig väg att gå.

Kommentarer på författningsförslaget

Eftersom Utredningen har valt att föreslå ”inget avtal ingen el” bör flera perspektiv beaktas enligt följande.

Uteblivet elhandelsavtal innebär avstängd el

Detta kommer att innebära att strömmen är avstängd i väntan på att elhandelsavtal är tecknat. Utredningen nämner att det är relativt få som ligger kvar på anvisningsavtal, men vid själva flyttprocessen så är majoriteten av kunder idag passiva, dvs. de har inte aktivt skaffat ett elhandelsavtal och kommer med föreslagen modell mötas av släckt bostad även om det har tecknat ett elnätsavtal.

Vissa kunder inser först på inflyttningsdagen att de har missat att teckna elnätsavtal när det märker att de inte har el och med Utredningens förslag ”inget elavtal ingen el” kommer det inte gå att lika snabbt ge kund el, eftersom elhandelsavtal krävs och flera elhandelsföretag inte tillåter tecknande samma dag. Därav är det viktigt att det är tydligt att flyttanmälan måste ske i god tid.

- Förtroendet för elmarknaden

Inget avtal ingen el innebär en mycket stor förändring på elmarknaden. Därför är det viktigt med nationell information till slutkunderna. Det ska inte ligga på respektive nätägare/elnätsföretag att driva denna information, utan det måste vara

en nationell enhetlig informationskampanj som myndighet (EI/Energimyndigheten) tar ansvar för och driver för att skapa förståelse för denna stora förändring på marknaden. Vi önskar framhålla vikten av att detta ansvar inte ska ligga på elnätsbolagen. Ellevio har dåliga erfarenheter från exempelvis flytten av energiskatten på el 2018 när myndigheterna inte informerade kunderna i någon större utsträckning.

Övergångsreglerna gällande befintliga anvisningskunder

Vi är starkt kritiska till Utredningens förslag till övergångsregel. Vårt att notera i detta sammanhang specifikt gällande rör de kunder som redan idag har ett schysst anvisningsavtal, d.v.s. samma pris som vanligt rörligt månadsavtal är att dessa kunder idag utgör minst 30 procent av marknads anvisade kunder och kommer vid övergången antingen få ett exakt lika bra avtal eller sannolikt få ett sämre avtal hos sistahandsleverantören. Kunderna kan inte heller motiveras att byta under övergångsperioden då incitament inte finns för att sänka sin kostnad. Den föreslagna lagstiftningen kommer alltså inte att hjälpa utan däremot möjligtvis stjälpa en tredjedel av alla de kunder vars avtal avskaffas.

Ingen annan än elhandlaren vet vilka som är anvisningskunder, dvs. det går inte att följa upp konverteringen eller prissättningen utifrån tänkt lagstiftning dvs. det är således inte genomförbart med en överföring till sistahandsleverantören.

En majoritet av dagens anvisningsleverantörer kommer att bli sistahandsleverantör i sina respektive nätområden och har inga incitament att aktivt konvertera utan de inväntar den 1 juni 2027 och kör till sistahandsleverantören, dvs. sig själv. De tjänar också maximalt på kunderna med sin överprissättning och kunden förblir passiv, vilket är tvärt emot utredningens intention. Övergångsbestämmelserna är otydliga. Slutkunden måste teckna elavtal senast den sista juni 2027. Det måste bli tydligare när sista svarsdag är för kunden att teckna elhandelsavtal för att slippa konsekvenser. Det är aktivt passiva kunder som är svåra att kommunicera med, konvertera och få förståelse för.

Vår bedömning: Vi ifrågasätter vad elhandelsbolaget gör om elhandelsbolaget inte blir sistahandsleverantör. Utredningen rekommenderar "ett fåtal" och vi ser att en analys behöver göras av alla nätområden för att identifiera risker för enskilda elhandlare.

Rollen sistahandsleverantör

Det finns en utmaning med Utredningens förslag om sistahandsleverantör. Sistahandsleverantören ska utses på ett transparent, rättvist och icke-diskriminerande sätt. Mot denna bakgrund anser utredningen att en stabil part ska utses på objektiva grunder. Utredningen bedömer att det föreslagna kravet om störst marknadsandel är en sådan grund, dvs. något som objektivt kan fastställas utifrån statistik.

Det är oklart hur många elhandlare som ingår i en vertikalt integrerad koncern och som kommer att bli sistahandsleverantör. Vi är övertygade om att det är en majoritet, vilket innebär att själva ursprungstanken med att bryta upp de vertikalt

integrerade bolagens konkurrensfördel misslyckas då sistahandsleverantören bygger på största aktören i nätområdet.

Vår bedömning: Grundscenariot är att det kommer bli som det är idag – anvisningsleverantören blir sannolikt sistahandsleverantör, men i o m att utredningen förordar (i enlighet med den finska modellen) att ett fåtal skall ta sistahandsleverantörsansvaret kan det ju i praktiken bli så att såg de 20 största elhandlarna (som ingår i stora koncerner) kommer att få uppdraget och därmed ”ta över” anvisningskunderna från mindre elkoncerner.

Elsäkerhet och enkelhet

För att kunna ha en snabb och effektiv tillkopplingsprocess behöver elnätsbolagen även fortsättningsvis ha kontaktuppgifter till kunderna. Vi som elnätsbolag får inte informera fastighetsägaren om att någon har sagt upp sitt elnätsavtal. Den inflyttade måste vara aktiva såväl gentemot oss som elnätsägare som elhandlaren. Så fort det inte finns en kund kommer elen stängas av och för att åter slå på el behöver elsäkerheten kontrolleras på plats av kommande kund.

Vår bedömning: Det är ytterst viktigt att elnätsbolaget får fortsätta teckna elnätsavtal med slutkunden i första hand för att säkerställa kontaktuppgifter. Med kontaktuppgifter till kund kan elnätsföretagen hjälpa till att öka kundupplevelsen vid flytt genom att påminnelse om elhandelsavtal måste tecknas för att få el från start. Skulle tecknande av elnätsavtal ske via fullmakter från elhandelsföretaget måste det vara krav och eventuella fullmakter innehåller kontaktuppgifter till kunden.

Förbättrad tillgång till data i elmarknaden (kap. 9)

- **Förstå behoven innan lösningar diskuteras** – det är viktigt att verkligen förstå behoven av datautbyte och vad det är för problem vi egentligen behöver lösa innan lösningar börjar diskuteras exempelvis elmarknadshubben.
- **Standardiserat och decentraliserat datautbyte är vägen framåt.** Ellevio menar att Utredningen i högre grad borde ha föreslagit en modell baserad på standardiserade datautbyten mellan many-to-many-gränssnitt, snarare än one-to-many. Som en kritisk samhällsaktör vill vi framhålla vikten av resilienta och decentraliserade dataflöden, inte minst ur ett cybersäkerhetsperspektiv. Att bygga upp nya centrala databaser med anläggningsuppgifter och historiska mätdata om elanvändning innebär tvärtom ökade risker och en mindre robust lösning.

Datautbyte är en viktig fråga för branschen men måste utgå från vilka behov ska lösas och på ett robust och ändamålsenligt sätt. Vi anser att hänvisningar till den storskaliga elmarknadshubben inte är ändamålsenlig då den avsåg att förändra hela slutkundens kontaktyta från elnätsbolagen till elhandlarna – en utveckling varken myndigheterna, politiken eller branschen står bakom och framför allt inte efterfrågas av kunderna. Läs tidigare debattartikel i DI av M, KD och SD av

Reformera elmarknaden (Lars Hjälmered, Camilla Brodin och Tobias Andersson mot elmarknadshubben).

Ellevio avråder från att införa en hubb eller ett centralt dataregister, eftersom det är en gammal lösning som inte ligger i linje med det säkerhetsläge som Sverige för närvarande befinner sig i och den utveckling som förespråkas av Information and Communications Technology ("ICT") sektorn om datautbyte.

Vi rekommenderar att Utredningen snarare borde ha föreslagit en enkel hantering och vad som är mer resiliert utifrån cybersäkerhetsperspektiv än att bygga nya stora databaser med anläggningsuppgifter och data om elanvändning. Även de grannländer som har implementerat en elmarknadshubb borde tillfrågas om de verkligen skulle ha gjort samma val idag med dagens teknik och osäkra geopolitiska läge. Sedan är det svårt att jämföra de länder som infört en hubb då deras slutkundsmarknader bygger på elhandlarcentriska gränssnitt vilket inte är aktuellt för Sverige.

Datakvaliteten på dagens marknad håller generellt en mycket hög nivå. Att i tid få tillgång till korrekt data kommer dock att bli allt viktigare i morgondagens elsystem, varför det finns ett värde i att säkerställa en god datakvalitet på kort och lång sikt, alldeles oavsett elmarknadshubb eller inte.

När den nya europeiska standarden CIM-modellen (common information model) införs tvingar den marknadens aktörer att arbeta mer dedikerat med att höja sin datakvalitet, vilket kommer att leda till en generell förbättring i branschen. Implementeringen av CIM-modellen kommer att ge riktlinjer för utbyggnaden av en modern och framtidssäkrad IT-struktur och kan implementeras helt utan elmarknadshubb.

Implementeringen av CIM-modellen kommer att ge riktlinjer för utbyggnaden av en modern och framtidssäkrad IT-struktur och kan implementeras helt utan elmarknadshubb.

Elnäten tillhör en samhällskritisk infrastruktur och är därför en potentiell måltavla för cyberattacker. Kritiken mot centrala register och hubbar har därför varit omfattande. Idag blir IT-attacker mot samhällskritisk infrastruktur och nationer allt vanligare. Nedsläckning av Ukrainas elnät år 2015 och attacken på Portugals elnät i april år 2020 är ett par tydliga exempel på hur virus och cyberattacker är en verklighet idag och vilka förödande konsekvenser de kan få. Efter Rysslands invasion har detta blivit alltmer tydligt.

I samband med tidigare remisser om införandet av en elmarknadshubb har Försvarsmakten, Fortifikationsverket och Energimyndigheten alla varit kritiska till att det saknas en fördjupad analys av konsekvenserna för integritets-, cybersäkerhets-, och säkerskyddsperspektiv vid införandet av ett centralt dataregister/elmarknadshubb. Försvarsmakten är särskilt bekymrad över att uppgifter kan röjas som rör rikets säkerhet och omfattas av säkerhetsskydd enligt säkerskyddslagen. Utöver att känsliga anläggningar riskerar att bli blottlagda via elmarknadshubben ger de aggregerade uppgifterna i hubben en omfattande och detaljerad bild av hur den svenska elförbrukningen ser ut. Med en sådan

information kan främmande makt kartlägga Sveriges brister ur ett energiperspektiv, vilket ökar landets sårbarhet.

Vi noterar även att EI i sin rapport EiR2025:08 Information om klimatprestanda och flexibla resurser Förslag till genomförande av artikel 20a i det reviderade förnybartdirektivet skriver att en mätdatahubb skulle driva kostnader i storleksordningen flera miljarder.

Vår bedömning: Dagens datautbyte måste utgå från dagens behov och kanske mer viktigt dagens geopolitiska säkerhetspolitiska läge där en ny skattedatabas för alla elnätskunder och dess måtvärden är en uppenbar risk som varken kommer stödjas av regeringen eller Försvarsmakten.

Vägen mot en trygg och konkurrenskraftig elförsörjning (kap. 10)

Vi delar Utredningens rekommendation att implementera mer planering i enlighet med den så kallade Padronutredningen (KN2023/04160). Ellevio tror att detta är ett bra sätt att förbättra samordningen mellan utvecklingen av ny efterfrågan, elproduktion respektive överföringskapacitet, och därmed minska risken för såväl alla parter som samhället i stort. Ellevio stödjer även, i likhet med Utredningen, förslaget att inrätta ett samordningsorgan för elsystemets långsiktiga utveckling (Elförsörjningsrådet) där en rad olika aktörer ingår. Även om vi anser att det är ett positivt initiativ med ett elförsörjningsråd är det viktigt att skapa rätt förutsättningar för rådet och undvika att det blir en slasktratt utan förmåga. Styrning och ansvar blir viktigt att mejsla ut i nästa steg. Elförsörjningsrådet kan inte lösa allt som inte Utredningen kunde lösa. Vi delar Utredningens syn att Elförsörjningsrådet inte bör ligga inom Regeringskansliet, utan att funktionen samordnas snarare kopplat till Svk, med representanter från de största aktörerna inom elnät, elproduktion och tillverkningsindustrin m.fl.

Konsekvensanalys (kap. 11)

Vi anser att Utredningens konsekvensutredning är märklig som mest radar upp en massa förslag på ytterligare utredningar och inte innehåller någon samlad konsekvensbeskrivning för respektive aktör, såsom elnätsbolag. Konsekvensutredningen har alltför mycket fokus på administrativa bördor för myndigheterna i stället för övriga aktörer och är snarare en implementeringsanalys än en konsekvensanalys.

Med vänlig hälsning

David Bjurhall

Chef Reglering

kn.remissvar@regeringskansliet.se
med kopia till
kn.e.remissvar@regeringskansliet.se

Remiss 2025-05-15 diarienummer KN2025/01039

Bilaga till remissvar 2025-05-15 diarienummer KN2025/01039

1 Nya instruktionen – ett steg framåt

Vi välkomnar de förtydliganden som gjorts i den nya instruktionen för Svenska kraftnät (SFS 2025:782). Instruktionen tydliggör myndighetens ansvar för att driva, förvalta och utveckla transmissionsnätet kostnadseffektivt, affärsmässigt och driftsäkert – i linje med svenska och europeiska regelverk. Detta är viktiga steg mot en mer transparent och långsiktig styrning av elsystemet.

2 Etablerade planeringsramar – redan implementerade

Samtidigt vill vi framhålla att Svenska kraftnät sedan länge haft ett långtgående ansvar enligt etablerade standarder och tidigare rapportering till regeringen. Särskilt gäller detta Nordic Grid Code 2007 (NGC), rapporten *Stamnätets tekniska och ekonomiska dimensionering* (2009) samt *Mål för driftsäkerhet på stamnätet* (2011). Dessa ramverk anger tydligt att de nordiska TSO:erna har ett nationellt och nordiskt planeringsansvar, med syfte att skydda det egna systemets funktion mot spridningseffekter och säkerställa en robust och långsiktig utveckling av infrastrukturen.

NGC-metodiken var redan praktiskt implementerad i Norden som en proaktiv, riskbaserad och koordinerad planering, erkänd av Svenska kraftnät som ett arbetssätt som skapar värde och legitimitet. Rapporten från 2009 lyfter fram att riskhantering, scenarioplanering och konsekvensanalyser bidrar till transparens, kontroll och långsiktighet, samt att investeringar i driftsäkerhet samtidigt skapar nyttor såsom minskade förluster, ökad marknadsnytta och stärkt försörjningstrygghet.

Eftersom *Mål för driftsäkerhet på stamnätet* är en del av ellagen och innehåller skrivningar om att Svk tillämpar NGC, kan det redan innebära att myndigheten är förbunden att faktiskt tillämpa koden i enlighet med det vi beskriver och rekommenderar.

3 Konsekvenser av utebliven tillämpning

En konsekvent tillämpning av denna planeringsstandard under 2010-talet hade sannolikt bidragit till att i förväg identifiera de öst-västliga flöden som senare utvecklades till en flaskhals genom Sverige. Dessa flöden har haft negativ påverkan på leveranssäkerheten och resulterat i höga kostnader för kunder och aktörer i SE3 och SE4.

Problembilden är välkänd och långvarig. Regeringen har i Tidöavtalet konstaterat behovet av att återupprätta elsystemet och införa ett tydligt leveranssäkerhetsmål där Svk pekas ut som ansvarig aktör. Riksrevisionen har samtidigt riktat kritik mot att statens energipolitiska beslut under det senaste decenniet ofta baserats på otillräckliga konsekvensanalyser, och att såväl tidigare regeringar som Svk agerat reaktivt snarare än proaktivt.

Förskjutningen från NGC:s proaktiva modell till en ensidig tilltro till den reaktiva energy-only-marknaden skapade dolda kostnader som långt senare visade sig i form av höga priser eller extrema flaskhalsintäkter för TSO.

4 Elområden som reaktiv lösning

I denna logik blir elområden en reaktiv lösning. De hanterar inte de ursprungliga problemen med bristande riskhantering, utan används för att i efterhand hantera konsekvenserna av beslut som fattats långt tidigare. Elområdena kommuniceras ge effektiva och ”korrekta” prissignaler, men i själva verket maskerar de en styrningsbrist: problem tillåts växa i det dolda tills de visar sig i marknaden – och först då uppstår signaler.

I praktiken kvävs också innovation. När problem inte synliggörs i tid försvinner incitamenten att utveckla nya lösningar. Utmaningarna skjuts framför oss tills de slutligen manifesteras i krissituationer eller extrema priser.

Sett ur detta perspektiv framstår NGC-modellen – med sin proaktiva, riskbaserade och koordinerade planering – som den hållbara vägen att utveckla systemet effektivt och säkert. Den placerar kostnader där de uppstår, stärker konkurrenskraft och leveranssäkerhet, ger energipolitiken en tydlig koppling till systemets faktiska utveckling och skapar utrymme för innovation.

5 Behov av transparens och legitimitet

Metoderna i den nordiska planeringsstandarden ger robusta och heltäckande beslutsunderlag för hela energisektorn – för Svenska kraftnät, regeringen, Energimarknadsinspektionen, marknadsaktörer och det råd som Svk enligt sin instruktion ska upprätta. Det är just denna typ av transparent och konsekvent struktur som krävs för långsiktiga och välgrundade beslut på systemnivå.

För att detta ska fungera krävs dock legitimitet. Planeringsstandarden får inte reduceras till ett internt verktyg för Svk, utan måste etableras som en gemensam norm för hela sektorn – annars saknas transparens och legitimitet. Här spelar det

nordiska samarbetet en avgörande roll, men i dag råder en betydande brist på insyn. Varken regeringen, andra myndigheter eller marknadsaktörer vet vilka som sitter i de nordiska kommittéerna, vilka mandat de har eller hur besluten fattas. Utan en tydligt definierad standard – såsom NGC – blir det därför omöjligt för utomstående att veta vilka principer som styr arbetet.

Vi menar därför att det i instruktionen till Svk bör framgå tydligare hur myndigheten ska förhålla sig till det internationella arbetet, särskilt i nordiska kommittéer. På så sätt säkerställs att Sveriges representation är transparent, demokratiskt förankrad och knuten till en tydligt definierad planeringsstandard.

Därutöver har vi konstaterat att drift och planering/utveckling av det nordiska systemet bygger på olika principer. Planering och utveckling sker på nationell nivå medan flowbased optimerar för europeisk nytta. Det finns ingen koppling mellan den optimering Flowbased syftar till och systemets långsiktiga utveckling.

6 Ansvarsfördelning mellan TSO och DSO

Vi vill särskilt uppmärksamma att Svk:s problematisering av DSO-ansvaret i utredningen inte vilar på analyser eller kvantifiering. Det handlar i praktiken om en åsikt snarare än ett faktabaserat underlag. Att problematisera DSO:ernas roll utan faktaunderlag riskerar en obalanserad ansvarsfördelning.

Det är viktigt att poängtera att arbete enligt de regelverk vi pekar på inte leder till automatiska beslut vare sig mellan TSO:er eller mellan TSO och DSO. Syftet med ramverken är att tillhandahålla en gemensam faktabas som därefter ska vägas mot kostnads–nyttoanalyser, nationella prioriteringar, avvägningen mellan globalt och lokalt och en övergripande styrlogik. Först i detta nästa steg kan ansvar, finansiering och praktiska åtgärder fördelas på ett legitimt sätt (belysande exempel är Aurora Line med en kostnadsfördelning på 80/20 mellan länderna baserat på nationell nytta).

Samtidigt är det fortfarande oklart i vilken utsträckning Svk själv bär ett fysiskt respektive ekonomiskt ansvar för överföringsförmågan i stamnätet. Detta behöver tydliggöras innan ytterligare ansvar flyttas nedåt i systemet.

7 Planeringsstandardens styrningsnivå

Frågan om huruvida NGC ska tillämpas eller inte är inte en teknisk detalj som kan avgöras av Svk eller enbart inom ramen för det nordiska TSO-samarbetet. Det är en fråga som hör hemma på en högre styrningsnivå, eftersom den berör själva definitionen av systemansvaret och hur riskhantering och långsiktig planering ska organiseras. Ett belysande exempel är att NGC finns inskriven i *Mål för driftsäkerhet på stamnätet* och därmed i ellagen genom 8 kap. 1 a § – vilket visar att såväl Svk som regeringen vid någon tidpunkt har delat Ellevios syn på standardens centrala roll.

Om en sådan standard upphör att tillämpas utan formellt beslut och utan transparens innebär det i praktiken att TSO:erna på egen hand omdefinierar ansvaret för systemets utveckling. Det riskerar att underminera legitimiteten, både nationellt och i det nordiska samarbetet.

Principiellt handlar det om stora samhällsekonomiska konsekvenser, oavsett om man följer standarden eller inte. Att följa standarden innebär möjlighet att styra och kontrollera kostnader och utveckling, vilket gör systemet mer robust och mindre volatilt. Att avstå från att följa den innebär däremot att vi tvingas jaga efter systemet med kortsiktiga prissignaler och ineffektiva marknadslösningar – åtgärder som ökar komplexiteten men bara angriper symptomen, inte de underliggande problemen.

8 Koppling till uppföljning av överföringsförmåga

Det är också viktigt att koppla dessa resonemang till den del av instruktionen som rör uppföljning av överföringsförmågan. Uppföljningen kan inte reduceras till en rapporteringsfråga, utan måste bygga på en gemensam och transparent metodik. Här utgör NGC och artikel 75 i SO GL redan etablerade ramverk för hur risker, scenarier och förändrade flöden ska analyseras. Om metodiken inte används riskerar uppföljningen att bli en intern process hos Svk, utan legitimitet och utan koppling till de risker som faktiskt påverkar leveranssäkerhet och samhällskostnader.

9 Sammanfattning

Vi är positiva till den nya instruktionen och dess ambition att skapa tydlighet och långsiktighet. För att detta ska ge full effekt menar vi att den etablerade planerings- och analysramen måste ges en tydligare roll i styrningen. Genom att fullt ut implementera NGC (2007), SO GL artikel 75 och principerna från Svk:s tidigare rapportering finns redan i dag en grundstruktur som kan omsättas i praktiken.

Avgörande är att dessa ramverk ses som styrande principer – inte som tekniska manualer – för hur systemansvaret ska utövas, med fokus på leveranssäkerhet, robusthet och nationellt skydd mot externa risker.